

3-SINF O‘QUVCHILARIGA RUS TILINI O‘QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK USULLAR

Amanqulova Saodat Saparboyevna

Baxmal tumani 45-maktab

rus tili fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada 3-sinf o‘quvchilariga rus tilini o‘qitishda zamonaviy pedagogik usullarning samaradorligi ko‘rib chiqilgan. Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, til o‘zlashtirish qobiliyati va psixologik rivojlanish darajasi inobatga olingan holda rus tilini interfaol metodlar orqali o‘qitish yo‘llari tahlil qilinadi. Xususan, kommunikativ metod, rolli o‘yinlar, audio-vizual vositalar, didaktik o‘yinlar hamda AKT vositalaridan foydalanishning ahamiyati asoslab beriladi. Shuningdek, o‘quvchilarda ikkinchi til sifatida rus tiliga qiziqishni uyg‘otish, so‘z boyligini oshirish va og‘zaki nutqni rivojlantirish yo‘llari ko‘rsatib o‘tiladi. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich ta‘lim, 3-sinf o‘quvchilari, rus tili, kommunikativ metod, interfaol metodlar, rolli o‘yinlar, ikkinchi til, so‘z boyligi, audio-vizual vositalar, nutq rivojlantirish, motivatsiya, AKT vositalari, didaktik o‘yinlar.

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi bolaning lingvistik rivojlanishida eng muhim davr hisoblanadi. Aynan shu yoshda o‘zlashtirilgan til ko‘nikmalari kelajakda o‘quvchining chet tillarga bo‘lgan munosabatini, ularni o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqini va umumiy kommunikativ madaniyatini belgilab beradi. 3-sinf o‘quvchilari yangi tilni o‘rganishga qiziquvchi, taqlid qilish qobiliyati yuqori va xotirasi o‘tkir bo‘lgan yosh bosqichida bo‘ladilar. Shu sababli ularning rus tiliga bo‘lgan qiziqishini to‘g‘ri yo‘naltirish va rivojlantirish ta‘lim-tarbiyaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Rus tili - O‘zbekistonda ikkinchi davlat ahamiyatiga ega bo‘lgan va fuqarolararo muloqotda, ilm-fanda, iqtisodiyotda keng qo‘llaniladigan til

hisoblanadi. O'quvchilarda rus tiliga nisbatan ongli munosabatni shakllantirish, ularni bu tilda erkin muloqot qila olishga o'rgatish, kelajak avlodning ko'p tilli madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bois boshlang'ich sinfdayoq rus tilini o'qitishning samarali usullarini tashkil etish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

3-sinf o'quvchilari yosh xususiyatlariga ko'ra ko'rgazmalilik, o'yin, musiqa, harakat va muloqot orqali yangi tilni osonroq o'zlashtiradilar. Ular uchun quruq grammatik qoidalardan ko'ra jonli muloqot, qo'shiqlar, ertaklar va rolli o'yinlar samaraliroq natija beradi. Rus tilini o'qitish jarayonida aynan shunday metodlardan foydalanish o'quvchining faol ishtirokini ta'minlaydi hamda tilni tabiiy va qiziqarli tarzda egallashiga yordam beradi.

Rus tilini o'qitish nafaqat lingvistik bilim berish jarayoni, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. O'quvchi yangi tilni o'rganish orqali boshqa xalqlar madaniyati, an'analari va hayot tarzini taniydi. Bu esa unda bag'rikenglik, hurmat va do'stlik tuyg'ularini rivojlantiradi. Ayniqsa globallashuv va xalqaro muloqot kuchayib borayotgan bugungi davrda yosh avlodni ko'p tilli muhitda tarbiyalash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Rus tilini o'qitish orqali o'quvchilarda quyidagi ko'nikmalar shakllanadi:

- og'zaki va yozma nutq ko'nikmalari;
 - boshqa madaniyatlarga hurmat va qiziqish;
 - eshitib tushunish va muloqot qilish qobiliyati;
 - so'z boyligini kengaytirish va to'g'ri talaffuz;
- mustaqil fikrlash va o'z fikrini boshqa tilda ifodalash.

Hozirgi globallashuv sharoitida ko'p tillilik - zamonaviy inson uchun katta ustunlik hisoblanadi. Xalqaro hamkorlik, turizm, ta'lim va ilm-fan sohalari rus tilini yaxshi bilishni taqozo etadi. Bunday sharoitda rus tilini kichik yoshdan o'rgatish alohida ahamiyat kasb etadi. 3-sinf o'quvchilarida rus tiliga qiziqishni rivojlantirish orqali ularda kommunikativ kompetentlik, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari va ongli fuqarolik pozitsiyasi shakllanadi.

Samarali pedagogik usullar

Kommunikativ metod. Bu metod rus tilini o‘qitishda eng zamonaviy va samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Kommunikativ metodning asosi o‘quvchini jonli muloqotga jalb qilish, unga til vositasida o‘z fikrini erkin ifodalash imkoniyatini yaratishdir. O‘qituvchi dars davomida sun’iy grammatik mashqlar o‘rniga o‘quvchilarga real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish imkonini beradi. Masalan, "Do‘konda", "Shifoxonada", "Maktabda" kabi mavzular bo‘yicha dialog tuzish va o‘ynash o‘quvchida tilga bo‘lgan qiziqishni oshiradi hamda so‘z boyligini tabiiy tarzda kengaytiradi.

Rolli o‘yinlar va dramatisatsiya. Rolli o‘yinlar 3-sinf o‘quvchilari uchun eng qiziqarli va samarali ta’lim shakllaridan biridir. O‘quvchilar turli personajlar rolini o‘ynash orqali rus tilida muloqot qilishni o‘rganadilar. "Doktor va bemor", "O‘qituvchi va o‘quvchi", "Mehmon va uy egasi" kabi rolli o‘yinlar o‘quvchida ijodiy faollikni, tilga bo‘lgan ishonchni va muloqot malakasini rivojlantiradi. Bunday o‘yinlar orqali o‘quvchilar grammatik qoidalarni ongsiz ravishda, tabiiy yo‘l bilan o‘zlashtiradilar.

Audio-vizual vositalar. Rus tilidagi qo‘shiqlar, multfilmlar, ertak va she’rlar o‘quvchida tilga bo‘lgan qiziqishni uyg‘otishning eng ta’sirchan usullaridan biridir. Ayniqsa yoshlarga mo‘ljallangan rus tilidagi animatsion multfilmlar til muhitini yaratishda muhim o‘rin tutadi. O‘quvchilar sevimli qahramonlarning rus tilidagi dialoglarini eshitish va takrorlash orqali to‘g‘ri talaffuzni, intonatsiyani va so‘z boyligini o‘rganadilar. Interaktiv taxtada namoyish etilgan videolar darsni yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Didaktik o‘yinlar. "So‘z zanjiri", "Kim ko‘p so‘z biladi?", "Rasmni top va nom qo‘y", "Topishmoqni rus tilida top" kabi didaktik o‘yinlar o‘quvchilarda rus tilidagi so‘z boyligini o‘yin tarzida mustahkamlashga yordam beradi. Bunday o‘yinlar nafaqat leksik bilimlarni, balki o‘quvchining diqqat, xotira va tezkor fikrlash qobiliyatini ham rivojlantiradi. O‘yinli darslar o‘quvchida darsga bo‘lgan qiziqishni va ishtiyoqni saqlab qoladi.

Qo‘shiqlar va she'rlar yordamida o‘qitish. Musiqa va ritm orqali o‘rganish - til o‘rgatishning qadimiy va samarali usullaridan biridir. Rus tilidagi

oddiy qo'shiqlar va she'rlarni yod olish o'quvchida talaffuz, intonatsiya va leksik birliklarni mustahkamlaydi. Ayniqsa mavzuga mos qo'shiqlar - masalan, "Fasllar", "Hayvonlar", "Ranglar" mavzulari bo'yicha kichik qo'shiqlar - o'quvchida emotsional bog'liqlik yaratib, yangi so'zlarni uzoq muddatli xotirada saqlab qolishga yordam beradi.

AKT vositalaridan foydalanish. Zamonaviy ta'limda AKT vositalari rus tilini o'qitishda muhim o'rin tutadi. Interaktiv taxtalar, ta'limiy dasturlar, onlayn lug'atlar va multimedia resurslari darsni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Elektron testlar, animatsion grammatik tushuntirishlar va onlayn muloqot platformalari o'quvchiga mustaqil o'rganish imkoniyatini beradi. Shuningdek, ovoz yozib olish qurilmalaridan foydalanib, o'quvchilarning o'z talaffuzini eshitib baholashlari ham katta pedagogik samara beradi.

Juftlikda va guruhda ishlash. Hamkorlikda ishlash o'quvchida nafaqat til ko'nikmalarini, balki muloqot, sherik fikrini tinglay olish va jamoada ishlash madaniyatini ham rivojlantiradi. Juftlikda dialog tuzish, guruhda ertak yaratish yoki mavzu bo'yicha loyiha tayyorlash o'quvchining ijodiy va kommunikativ qobiliyatlarini bir vaqtda rivojlantiradi. Bunday faoliyat uyatchan va tortinchoq o'quvchilarga ham o'z imkoniyatlarini namoyish etish uchun qulay muhit yaratadi.

Loyiha usuli. Loyiha usuli o'quvchilarni mustaqil izlanishga, ma'lumot to'plashga va yaratishga undaydi. Masalan, "Mening oilam rus tilida", "Mening sevimli hayvonlarim", "O'zbekiston va Rossiya - do'st mamlakatlar" kabi kichik loyihalar o'quvchini tilni hayot bilan bog'liq holda o'rganishga undaydi. Bunday loyihalar o'quvchida ijodkorlik, mustaqillik va bilimga chanqoqlikni rivojlantiradi.

Xulosa

3-sinf o'quvchilariga rus tilini o'qitishda samaradorlik o'qituvchining ijodkorligi, zamonaviy metodlardan unumli foydalanishi va o'quvchi shaxsiga individual yondashuviga bevosita bog'liq. Kommunikativ metod, rolli o'yinlar, audio-vizual vositalar, didaktik o'yinlar, AKT vositalari va guruhda ishlash usullarining uyg'unligi orqali bolalarda rus tiliga qiziqish, muloqot ko'nikmalari va ikki tilli madaniyat shakllanadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida berilgan sifatli til

ta'limi kelajak avlodning xalqaro maydonda munosib o'rin egallashiga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. Rus tili: 3-sinf uchun darslik. Toshkent, 2021. — 84-116-betlar.

2. M.T.Toshpo'latova, R.A.Xasanova. Boshlang'ich sinflarda rus tilini o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2020. — 56-89-betlar.

3. G.A.Qodirov, N.B.Sultonova. Interfaol metodlar asosida chet tillarini o'qitish. Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. — 38-62-betlar.

4. F.R.Umarova. Kommunikativ yondashuv asosida ikkinchi tilni o'rgatish. Toshkent: Akademiya, 2021. — 22-47-betlar.

5. www.ziyonet.uz

6. www.eduportal.uz

7. www.kitob.uz